

Milan Kundera

La vida és lluny d'aquí

Traducció del francès de Xavier Lloveras

TUSQUETS
EDITORS

Barcelona

Títol original: *La Vie est ailleurs*
[Traduït de l'original francès per indicació expressa de l'autor]

© 1973, Milan Kundera. Tots els drets reservats

La primera edició en català d'aquesta obra
es va publicar a Tusquets l'any 2016
Primera edició en aquest segell: octubre del 2023

© de la traducció: Xavier Lloveras Puchercós, 2016

Reservats tots els drets d'aquesta edició per Tusquets Editores, s. a.
Av. Diagonal, 662-664 - 08034 Barcelona
www.tusquetseditores.com

© d'aquesta edició: labutxaca / Tusquets Editores

Disseny de la coberta: © 2012, 2023, Milan Kundera

DIPÒSIT LEGAL: B. 15.352-2023

ISBN: 978-84-19107-80-0

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Tusquets Editors agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Queda rigorosament prohibida qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació total o parcial d'aquesta obra sense autorització escrita dels titulars dels drets d'explotació. Queda també rigorosament prohibida qualsevol adaptació cinematogràfica, teatral, televisiva i radiofònica.

Primera part o El poeta neix	9
Segona part o Xavier	67
Tercera part o El poeta es masturba	93
Quarta part o El poeta corre	157
Cinquena part o El poeta està gelós	179
Sisena part o El quadragenari	259
Setena part o El poeta mor	279

Quan la mare del poeta es preguntava on havien concebut el poeta, només considerava tres possibilitats: una nit en un banc d'una plaça, una tarda al pis d'un company del pare del poeta o un matí en un racó romàntic dels voltants de Praga.

Quan el pare del poeta es feia la mateixa pregunta, arribava a la conclusió que havien concebut el poeta al pis del seu company, ja que aquell dia tot havia sortit a l'inrevés. La mare del poeta es negava a anar a ca l'amic del pare, es van barallar dos cops i dues vegades es van reconciliar, mentre feien l'amor el pany del pis del costat va xerricar, la mare del poeta va espantar-se, es van aturar, després van tornar a fer l'amor i van acabar amb un nerviosisme recíproc al qual el pare atribuïa la concepció del poeta.

La mare del poeta, en canvi, no acceptava ni per un segon que el poeta hagués estat concebut en un pis deixat (hi regnava un desordre de solter, i la mare es mirava amb fàstic el llençol del llit desfet on s'arrossegava el pijama rebregat del desconegut) i també rebutjava la possibilitat que l'haguessin concebut al banc d'una plaça on només s'havia deixat convèncer de fer l'amor a contracor i sense plaer, perquè pensava, amb fàstic, que eren les prostitutes les que feien l'amor així, als bancs de les places. Estava absolutament convençuda, doncs, que només havien pogut concebre el poeta un matí assolellat d'estiu a recer d'un gran roquissar que s'alçava teatralment entre d'altres roquissars en una clotada on els habitants de Praga van a fer el tomb els diumenges.

Aquest decorat convé, per moltes raons, com a lloc de concepció del poeta: il·luminat pel sol del migdia, és un decorat, no

de fosc, sinó de llum; de dia, no de nit; és un lloc situat al mig d'un espai natural obert, o sigui un lloc fet per al vol i per a les ales, i finalment, encara que no és gaire lluny dels últims edificis de la ciutat, és un paisatge romàntic semblat de roquissars sorgits d'un sòl salvatgement capolat. A la mare, tot això li semblava una imatge expressiva del que vivia llavors. El seu gran amor pel pare del poeta, ¿no era tan sols una revolta romàntica contra la fador i la regularitat de la vida dels seus pares? ¿No hi havia una secreta semblança entre l'audàcia que demostrava ella, filla d'uns comerciants rics, triant un enginyer pelat que tot just acabava d'enllestir els estudis, i aquell paisatge feréstec?

La mare del poeta vivia llavors un gran amor, encara que al cap d'unes setmanes, després d'aquell matí al peu del roquissar, va arribar la decepció. Quan va anunciar al seu amant, amb una excitació alegre, que la indisposició íntima que la molestava cada mes de la seva vida ja feia uns dies que no arribava, l'enginyer va afirmar amb una indiferència revoltant (però, ens sembla, fingida i incòmoda) que es tractava d'una pertorbació insignificant del cicle vital que segur que ben aviat tornaria al seu ritme benèfic. La mare va intuir que el seu amant es negava a compartir les seves esperances i alegries, es va sentir ferida i no n'hi va tornar a parlar, fins al dia que el metge li va anunciar que estava embarassada. El pare del poeta va dir que coneixia un ginecòleg que els deslliuraria discretament dels seus neguits, i la mare es va posar a plorar.

¡Els finals commovedors de les revoltes! Primer s'havia revoltat contra els seus pares en nom del jove enginyer i després havia corregut cap als seus pares per demanar-los ajuda contra ell. I els pares no la van decebre: van anar a trobar l'enginyer, li van parlar amb franquesa, i l'enginyer, després de comprendre ben clarament que no tenia manera d'escapar-se'n, va consentir a un casament cerimoniós i va acceptar sense queixes un dot considerable que li permetia obrir la seva pròpia empresa de construcció; després va transportar la seva modesta fortuna, que cabia en dues maletes, al gran casal on la jove casada vivia amb els seus pares des del seu naixement.

La capitulació ràpida de l'enginyer no podia amagar a la mare del poeta, malgrat tot, que l'aventura a què s'havia abocat amb

un eixelebrament que ella considerava sublim no era el gran amor compartit a què creia que tenia ple dret. El seu pare era el propietari de dues esponeroses droguereries de Praga, i la filla professava la moral dels comptes equilibrats; atès que ho havia invertit tot en l'amor (¿no estava disposada a traïr els seus propis pares i la pau de la llar?), volia que el seu company invertís en la caixa comuna una suma igual de sentiments. A fi de reparar la injustícia, volia retirar de la caixa comuna de l'afecte el que hi havia posat, i després del matrimoni oferia al marit una cara orgullosa i severa.

La germana de la mare del poeta havia deixat feia poc la vida familiar (s'havia casat i havia llogat un pis al centre de Praga), de manera que el vell botiguer i la seva dona es van quedar a les habitacions de la planta baixa i l'enginyer i la seva filla es van poder instal·lar a les tres habitacions de dalt —dues de grans i una de més petita— amb el mateix mobiliari que el pare de la jove casada havia triat vint anys abans, quan havia fet construir la casa. A l'enginyer ja li estava bé rebre com a llar un interior tot arreglat, ja que fora del contingut de les dues maletes esmentades no posseïa estrictament res; va suggerir, però, alguns petits canvis per modificar l'aspecte de les habitacions. Però la mare del poeta no podia admetre que l'home que l'havia volgut enviar sota el bistrú del ginecòleg gosés capgirar l'antiga disposició del lloc on habitava l'esperit dels seus pares, vint anys de dolços costums, d'intimitat recíproca i de seguretat.

El jove enginyer va tornar a capitular sense combatre i només es va permetre una petita protesta que volem assenyalar: a l'habitació dels esposos hi havia una tauleta amb un peu robust que sostenia una feixuga placa rodona de marbre gris amb l'estatueta d'un home despul·lat; l'home tenia a la mà esquerra una lira recolzada contra un maluc molsut; el braç dret es corbava en un gest teatral, com si els dits acabessin de tocar les cordes; tenia la cama dreta cap endavant, el cap una mica inclinat, i els ulls girats cap al cel. Afegim-hi també que l'home tenia una cara molt bella, amb cabells arrissats, i que la blancor de l'alabastre en què estava esculpida l'estatueta donava al personatge un aire tendrament femení o *divinament* virginal; no és pas per atzar que

hem fet servir la paraula divinament: segons la inscripció gravada al sòcol, l'home de la lira era el déu grec Apol·lo.

Però era difícil que la mare del poeta pogués veure l'home de la lira sense empipar-se. La majoria de les vegades oferia el seu darrere a les mirades, ara servia de penjador al barret de l'enginyer, ara li penjava una sabata del cap delicat, i algunes vegades estava cobert per un mitjó de l'enginyer, que, com que feia pudor, constituïa una profanació particularment odiosa del senyor de les Muses.

Si la mare del poeta acollia tot això amb impaciència, el seu magre sentit de l'humor no era pas l'únic que se'n ressentia: havia endevinat, molt justament, que posant un mitjó sobre el cos d'Apol·lo el seu marit li feia saber, amb aquesta pallassada, el que dissimulava amablement amb el seu silenci: que rebutjava el seu univers i que només havia capitulat provisionalment davant d'ell.

Així, l'objecte d'alabastre es va convertir en un veritable déu antic, o sigui un ésser del món sobrenatural que intervé en l'univers humà, esbarria els fets, conspira i desvela el secret. La jove casada el considerava el seu aliat, i la seva feminitat somiadora en va fer una criatura vivent, amb ulls que agafaven de vegades els colors d'iris il·lusoris i amb una boca que semblava respirar. Es va encapritxar d'aquell petit home despullat, humiliat per ella i a causa d'ella. En contemplava la cara encantadora i li naixia el desig que el nen que creixia en el seu ventre s'assemblés a aquell bell enemic del marit. Volia que s'hi assemblés fins a tal punt que va arribar a imaginar-se que havia nascut de les obres, no del marit, sinó del jove. Li implorava que rectificqués amb un efecte de la seva màgia els trets de l'embrió, que els transformés, que els transfigurés, com en altres temps el gran Ticià quan pintava un dels seus quadros a la tela esguerrada per un aprenent.

Agafant instintivament el model de la Verge Maria, que va ser mare sense la participació d'un procreador humà i així es va convertir en l'ideal d'un amor maternal sense la participació ni les molèsties del pare, sentia el desig provocador de donar el nom d'Apol·lo al seu fill, ja que aquest nom significava per a ella *el que no té pare humà*. Però sabia que el seu fill, amb un nom tan pom-

pós, tindria una vida difícil, i que serien, tant ell com ella, la riota de tothom. Va buscar, doncs, un nom txec que fos digne del déu juvenil de Grècia i se li va acudir el nom de Jaromil (que significa *el que estima la primavera* o *el que és estimat per la primavera*), i tothom va aprovar la seva tria.

A més, precisament era la primavera i quan la portaven a la clínica els lilàs estaven florits; allí, després d'unes hores de sofriment, el jove poeta es va deixar lliscar des de la carn fins al llençol tacat del món.

2

De seguida van posar el poeta al costat del seu llit, en un bressol, i ella va escoltar-ne els crits deliciosos; el seu cos adolorit estava ple d'orgull. No envegem aquesta altivesa al cos; fins llavors no n'havia sentit, encara que estigués prou ben fet: és veritat que tenia el cul més aviat inexpressiu i les cames una mica curtes, però en canvi el pit era extraordinàriament jove, i sota uns cabells fins (tan espessos que era difícil pentinar-los) hi havia una cara potser no enlluernadora, però d'un encant discret.

La mare havia estat més conscient de la seva discreció que no del seu encant, perquè havia viscut des de petita al costat d'una germana gran que ballava força bé, es vestia al millor modista de Praga i, amb una raqueta de tennis a la mà, penetrava amb facilitat al món dels homes elegants i girava l'esquena a la casa natal. La impetuositat vistosa de la seva germana va refermar en la mare la modèstia emmurriada, i va aprendre, com a protesta, a estimar la gravetat sentimental de la música i dels llibres.

És clar que abans de conèixer l'enginyer havia sortit amb un altre noi, estudiant de medicina, que era fill d'uns amics dels seus pares, però aquesta relació no va poder donar gaire seguretat al seu cos. Després d'haver-la iniciat en l'amor físic en una casa de camp, ella hi va trencar l'endemà amb el convenciment melanquíós que ni els seus sentiments ni els seus sentits coneixerien mai

el gran amor. I com que acabava de passar el batxillerat, va anunciar que volia trobar el sentit de la seva vida en la feina i va decidir matricular-se (a pesar de la desaprovació del seu pare, que era un home pràctic) a la facultat de lletres.

El seu cos decebut havia passat ja quatre o cinc mesos al banc ample d'un amfiteatre universitari quan va conèixer al carrer un enginyer insolent que el va interpel·lar i se'n va emparar al cap de tres cites. I com que aquesta vegada el cos estava molt (i molt sorprès d'estar-hi) satisfet, l'ànima va oblidar de seguida l'ambició d'una carrera universitària i (com ha de fer sempre una ànima assenyada) es va afanyar a fer costat al cos: acceptava gustosament les idees de l'enginyer, la seva despreocupació feliç, la seva encantadora irresponsabilitat. Tot i saber que aquestes qualitats eren estranyes a la seva família, volia identificar-s'hi, perquè al seu contacte el cos tristament modest deixava de dubtar i començava, davant la seva pròpia sorpresa, a disfrutar d'ell mateix.

¿Era feliç, finalment? No ben bé: se sentia rebotida entre els dubtes i la confiança; quan es despullava davant del mirall es mirava amb els ulls d'ell i es trobava ara excitant, ara insípida. Entregava el seu cos a la mercè dels ulls dels altres —i això l'abocava a una gran incertesa.

Però encara que dubtés entre l'esperança i el dubte, s'havia desempallegat definitivament de la seva resignació prematura; la raqueta de tennis de la seva germana ja no la desmoralitzava; el seu cos vivia finalment com un cos i comprenia que és bonic viure així. Desitjava que aquesta nova vida fos més que una promesa mentidera, que fos una veritat duradora; desitjava que l'enginyer l'arrabassés del banc de la facultat i de la casa natal i convertís l'aventura de l'amor en l'aventura d'una vida. Per això va acollir el seu embaràs amb entusiasme: es veia a ella mateixa, l'enginyer i el seu fill, i li semblava que aquesta tríada s'enlairava fins a les estrelles i omplia l'univers.

Ja ho hem explicat al capítol anterior: la mare va comprendre de seguida que l'home que buscava una aventura amorosa tenia por de l'aventura d'una vida i no desitjava gens ni mica convertir-se amb ella en una estàtua doble que s'enlairaria cap

a les estrelles. Però també sabem que aquesta vegada la seva seguretat no es va esfondrar sota la pressió de la fredor de l'amant. Havia canviat una cosa bàsica. El cos de la mare, que els ulls de l'amant tenien, encara feia poc, sota el seu domini, havia entrat en una nova fase de la seva història: havia deixat de ser un cos per als ulls dels altres, era un cos per a una cosa que encara no tenia ulls. La superfície externa ja no era tan important; el cos tocava un altre cos a través de la seva membrana interna, encara mai vista per ningú. Els ulls del món exterior només podien, així, sospesar-ne l'aparença inessencial i fins i tot l'opinió de l'enginyer ja no comptava perquè no podia influir gens sobre el seu gran destí; el cos accedia finalment a una independència i a una autonomia totals; el ventre que creixia i s'enlletgia era per a aquest cos una reserva d'orgull que augmentava sense parar.

Després del part, el cos de la mare va entrar en un període nou. Quan va sentir per primera vegada la boca temptejant del seu fill xuclar-li el pit, al mig d'aquest hi va esclatar una esgarri-fança dolça i va fer irradiar per tot el seu cos uns rajos frements; semblava la carícia de l'amant, però hi havia alguna cosa més: una gran felicitat pacífica, una gran quietud feliç. Era una cosa que no havia sentit mai abans; quan l'amant li feia petons al pit, era un segon que havia de compensar hores de dubte i desconfiança; però ara sabia que la boca que se li amorrava al pit li duia la prova d'una estimació ininterrompuda de la qual podia estar segura.

Hi havia una altra cosa, encara: quan l'amant tocava el seu cos nu, ella sentia sempre un sentiment de pudor; l'acostament mutu era sempre la superació d'una alteritat i l'instant de l'abraçada només era embriagador perquè només era un instant. El pudor no s'adormia mai, feia que l'amor fos exaltant, però alhora vigilava el cos, de por que no s'hi abandonés tot sencer. Aquella vegada, però, el pudor havia desaparegut; estava abolit. Els dos cossos s'obrien sencers l'un a l'altre i no tenien res a amagar-se.

Mai no s'havia abandonat d'una manera semblant a un altre cos, i mai un altre cos no s'havia abandonat a ella d'aquella manera. L'amant podia treure plaer del seu ventre, però mai no hi

havia viscut; podia tocar el seu pit, però mai no hi havia begut. ¡Ah, l'alletament! Observava amorosament els moviments de peix de la boca esdentegada i s'imaginava que el seu fill bevia, alhora que la seva llet, els seus pensaments, fantasies i somnis.

Era un estat *edènic*: el cos podia ser plenament cos i no necessitava amagar-se sota una fulla de parra; estaven capbussats en l'espai il·limitat d'un temps serè; vivien junts tal com vivien Adam i Eva abans d'haver mossegat la poma de l'arbre del coneixement; vivien en el seu cos fora del bé i del mal, i no només això: al Paradís la lletjor no es distingeix de la bellesa, de tal manera que totes les coses que formen el cos no eren per a ells ni lletges ni belles, sinó tan sols delicioses; delicioses eren les genives, encara que no tinguessin dents, deliciós era el pit, deliciós era el melic, deliciós era el culet, deliciosos eren els intestins, dels quals vigilava atentament el funcionament, deliciosos eren els pèls que es dreçaven en el crani grotesc. Vigilava atentament els rots, els pipís i les caques del seu fill, i no era només una sol·licitud d'infermera preocupada per la salut del nen; no, vigilava totes les activitats del petit cos amb *passió*.

Era una cosa totalment nova, ja que la mare sentia des de petita un fàstic extrem davant l'animalitat, tant la dels altres com la seva; trobava degradant seure al vàter (sempre s'assegurava que no la veiessin penetrar en aquell lloc), i fins i tot hi havia èpoques en què li feia vergonya menjar davant dels altres, perquè la masticació i la deglució li semblaven fastigoses. I vet aquí que, d'una manera estranya, l'animalitat del seu fill, elevada per sobre de qualsevol lletjor, purificava i justificava als seus ulls el seu propi cos. La llet que de vegades deixava una goteta sobre la pell arrugada del mugró li semblava tan poètica com una gota de rosada; molts cops s'agafava un pit i l'estrenyia una mica per sentir la gota màgica; la recollia sobre l'índex i la tastava; es deia que volia conèixer el gust del beuratge amb què alimentava el seu fill, però més aviat volia conèixer el gust del seu propi cos, i com que la seva llet li semblava delectable, aquest gust la reconciliava amb tots els seus altres sucus i amb tots els seus altres humors; començava a trobar-se ella mateixa delectable, el seu cos li semblava agradable, natural i bo com to-

tes les coses de la naturalesa, com l'arbre, com les mates, com l'aigua.

Per desgràcia, era tan feliç amb el seu cos que l'abandonava; un dia es va adonar que era massa tard, que al ventre li quedaria una pell arrugada amb estries blanquinoses a la dermis, una pell que no s'adheria amb fermesa sobre la carn, sinó que semblava un embolcall mal cosit. Tot i això, cosa estranya, no es va sentir desesperada. Fins i tot amb el ventre arrugat, el cos de la mare era feliç perquè era un cos per a uns ulls que encara només percebiien els perfils confusos de la gent i que no sabien (¿no eren uns ulls *edènics*?) que existeix un món cruel en què es fa una distinció entre els cossos segons la seva lletjor i la seva bellesa.

Si els ulls del nen no veien aquesta distinció, en canvi els ulls del marit, que havia mirat de reconciliar-s'hi després del naixement d'en Jaromil, la veien prou i massa. Tornaven a fer l'amor, després d'un llarg interval; però no era pas com abans: triaven per fer l'amor físic moments discrets i banals, s'estimaven en la foscor i moderadament. Pel que fa a la mare, això li anava prou bé: sabia que el seu cos s'havia enlletgit i tenia por de perdre ben de pressa, en unes carícies massa vives i apassionades, la delectable pau interior que li donava el seu fill.

No, no, mai no oblidaria que el seu marit li havia donat un plaer ple d'incerteses, i el seu fill una serenor plena de felicitat; per això continuava buscant a prop seu (ja s'arrossegava, ja caminava, ja parlava) el seu reconfort. Va caure greument malalt i ella va passar quinze dies en què a penes va aclucar l'ull, constantment amb el petit cos roent convuls de dolor; també aquest període el va passar en una mena d'èxtasi; quan la malaltia va començar a remetre, es va dir que havia travessat el reialme dels morts amb el cos del seu fill en braços, i que n'havia tornat amb ell; també es va dir que després d'aquesta prova comuna res no els podria separar mai.

El cos del marit, embolcallat en un vestit o en un pijama, aquell cos discret i tancat en si mateix, s'allunyava d'ella i perdia cada dia més intimitat, però el cos del fill estava a cada moment sota la seva dependència; és clar que ja no l'alimentava, però li ensenyava a fer servir el vàter, el vestia i el desvestia, li triava el

pentinat i la roba, entrava cada dia en contacte amb les seves vísceres trinxant els aliments que li preparava amb amor. Quan, a l'edat de quatre anys, va començar a sofrir d'inetència, es va mostrar severa; l'obligava a menjar i, per primera vegada, sentia el sentiment de no ser només l'amiga, sinó també la *sobirana* d'aquell cos; el cos es rebel·lava, es defensava, es negava a empassar, però hi era obligat; ella observava amb una estranya satisfacció la resistència vana i la capitulació, el coll estret en què es podia seguir el camí de la queixalada empassada a contracor.

Ah, el cos del fill, casa seva i el seu Paradís, el seu reialme...

3

¿I l'ànima del seu fill? ¿No era pas el seu reialme? ¡Oh, sí, sí! Quan en Jaromil va pronunciar una paraula per primera vegada i la paraula va ser *mama*, la mare es va tornar boja de felicitat; es deia que la intel·ligència del seu fill, que només estava formada per un sol i únic concepte, l'ocupava només ella, i que en el futur aquesta intel·ligència creixeria, es ramificaria i s'enriquiria, però que ella sempre en seria l'arrel. Agradablement animada, va seguir amb molt de compte totes les temptatives del seu fill per adquirir l'ús de la paraula, i, com que sabia que la memòria és fràgil i la vida llarga, va comprar una agenda relligada amb coberta granat i hi va escriure tot el que sortia de la boca del seu fill.

Així, si fem servir el diari de la mare, constatarem que a la paraula *mama* la van seguir, ben aviat, altres paraules, i que la paraula *papa* només apareix en setè lloc després de les paraules *caca*, *papu*, *tata*, *uè-uè* i *pipí*. Després d'aquestes paraules simples (al diari de la mare van acompanyades sempre d'un breu comentari i d'una data), hi trobem els primers intents de frase. Sabem que força abans del seu primer aniversari va pronunciar: *La mama és bona*. Unes quantes setmanes més tard, va dir: *Faré pam-pam a la mama*. Per aquest comentari, que va proferir quan la mare s'ha-

via negat a donar-li xarop de gerds abans de dinar, va rebre una surra, després de la qual va exclamar, tot plorant: *¡Vull una altra mama!* En canvi, al cap d'una setmana va donar una gran alegria a la seva mare proclamant: *Tinc la mama més maca.* Una altra vegada va dir: *Mama, et faré un petó pipa,* que vol dir que va treure la llengua i es va posar a llepar tota la cara maternal.

Saltant-nos algunes pàgines, arribem a una reflexió que reté la nostra atenció per la seva forma rítmica. El seu avi havia promès a en Jaromil que li donaria un panet de xocolata, però tot seguit s'havia descuidat de la seva promesa i s'havia menjat el panet; en Jaromil es va sentir esquilat, va enrabiar-se molt i va repetir unes quantes vegades: *L'avi és un ximplet, m'ha robat el panet.* En un cert sentit, aquesta frase es pot comparar amb la que ja hem citat: *Faré pam-pam a la mama,* però aquesta vegada no li van donar la surra perquè tothom va riure, l'avi també, i a partir de llavors aquestes paraules es repetien en família com una broma divertida, cosa que el perspicaç Jaromil, evidentment, no va deixar de notar. Segurament llavors no va comprendre la raó del seu èxit, però, d'altra banda, sabem prou bé que va ser la rima que el va salvar de l'allisada i que va ser d'aquesta manera que va tenir per primera vegada la revelació del poder màgic de la poesia.

A les pàgines següents del diari de la mare hi figuren més reflexions rimades, i els comentaris maternals mostren clarament que allò era una font d'alegria i de satisfacció per a tota la família. És així, sembla, que va compondre un retrat condensat de la minyona, l'Annette: *La nostra minyona és molt bufona.* O bé llegim una mica més endavant: *Al bosc s'hi va amb el cor a cantar.* La mare s'imaginava que aquesta activitat poètica es devia, a part del talent evidentment original que tenia en Jaromil, a la influència dels poemes infantils que ella li llegia en tan gran abundància, de manera que era fàcil que es pensés que el txec estava exclusivament format de troqueus, però hem de rectificar l'opinió materna: més important que el talent i que els models literaris era en aquest cas el paper de l'avi, esperit sobri i pràctic i ardent enemic de la poesia, que inventava expressament els díctics més simples i els ensenyava d'amagat al seu nét.

En Jaromil no va trigar gens a adonar-se que les seves paraules eren registrades amb una gran atenció i va començar a comportar-se en conseqüència; si primer de tot havia fet servir la paraula per fer-se comprendre, ara parlava per suscitar l'aprovació, l'admiració o la rialla. S'alegrava per endavant de l'efecte que les seves paraules produïrien sobre els altres, i com que moltes vegades no aconseguia la reacció desitjada, mirava de dir absurditats per atreure l'atenció. Era una cosa que no li funcionava pas sempre; quan va dir als seus pares: *Sou uns cagats* (havia sentit la paraula cagat a un vailet al jardí del costat i recordava que tots els altres nens havien rigut), el pare li va ventar una gleva.

Des de llavors, observava atentament el que les persones grans apreciaven en les paraules, el que aprovaven, el que desaprovaven i el que els deixava parats; així, un dia que era amb la seva mare al jardí, va poder pronunciar una frase amb tota la melangia de les lamentacions de l'àvia: *Mare, la vida és com les males herbes.*

És difícil explicar el que volia expressar amb aquesta reflexió; el cert és que no es referia pas a la insignificança vivaç i la insignificant vivacitat que és pròpia de les herbes adventícies, sinó que segurament volia expressar la idea, ben mirat prou boirosa, que la vida és una cosa trista i vana. Encara que hagués dit una cosa diferent del que volia dir, l'efecte de les seves paraules va ser grandios; la mare va callar, li va acariciar els cabells i el va mirar als ulls amb una mirada humida. En Jaromil va quedar embriagat per aquella mirada on es llegia un elogi emocionat, fins al punt que va tenir ganes de tornar-lo a veure. Durant un passeig, va donar un cop de peu a un còdol i va dir a la mare: *Mama, acabo de donar un cop de peu a un còdol i ara em fa tanta llàstima que tinc ganes d'acariciar-lo*, i és veritat que es va ajupir per acariciar el còdol.

La mare estava convençuda no tan sols que el seu fill estava dotat (sabia llegir a l'edat de cinc anys), sinó també que tenia una sensibilitat excepcional i diferent dels altres nens. Moltes vegades ho explicava als avis, cosa que en Jaromil, que jugava modestament amb els seus soldats o a fer el cavall, constatava amb un interès immens. De seguida clavava la mirada en els ulls dels

visitants i s'imaginava encantat que aquells ulls el veien sota la figura d'un nen excepcional i singular, que potser no era ben bé un nen.

Quan es va acostar el seu sisè aniversari i només li faltaven uns mesos per anar a l'escola, la família va insistir perquè tingués una habitació independent i dormís sol. La mare veia amb recança el pas del temps, però ho va acceptar. Va parlar amb el seu marit per oferir com a regal d'aniversari al seu fill la tercera habitació —la més petita— del pis de dalt i per comprar-li un sofà i altres mobles adequats a una habitació de nen: una pres tatgeria petita, un mirall per incitar a la neteja i una petita taula de despatx.

El pare va suggerir decorar l'habitació amb els dibuixos d'en Jaromil i es va posar de seguida a emmarcar gargots infantils que representaven pomes i jardins. Va ser llavors que la mare s'hi va acostar i li va dir: «Et vull demanar una cosa». Ell la va mirar i la veu de la mare, tímida i alhora enèrgica, va continuar: «Voldria fulls de paper i colors». Després va anar a asseure's a una taula de la seva habitació, va estendre davant seu un primer full de paper i hi va dibuixar llargament unes lletres amb llapis; al final va humitejar un pinzell de color vermell i va començar a pintar les primeres lletres, després una *v*. A la *v* hi va seguir una *i* i el resultat va ser una inscripció: *La vida és com les males herbes*. Va examinar la seva obra i se'n va sentir satisfeta: les lletres eren dretes i si fa no fa iguals; tot i això, va agafar un nou full de paper i hi va tornar a dibuixar la inscripció i va tornar a posar-hi color, aquesta vegada blau fosc, perquè li semblava que aquest color s'adeia més amb la tristesa inefable de la màxima del seu fill.

Després va recordar que en Jaromil havia dit *L'avi és un ximplet, m'ha robat el panet* i, amb un somriure feliç als llavis, va començar a escriure (en vermell fort) *A l'avi tan maquet li agrada el panet*. Després, amb un somriure secret, es va recordar també de *Sou uns cagats*, però es va guardar prou de reproduir aquest pensament, i en canvi va dibuixar i acolorir (en verd) *Al bosc s'hi va amb el cor a cantar*, després (en violeta) *La nostra Annetta és molt maqueta* (és clar que en Jaromil havia dit la minyona, però la

mare trobava la paraula minyona malsonant); després va recordar que en Jaromil s'havia ajupit per fer un petó a un còdol i després d'un instant de reflexió va començar a escriure (en blau cel) *No podria fer mal a una pedra* i, finalment, amb un lleuger sentiment d'incomoditat, però encara amb més plaer, va dibuixar (en taronja) *Mama, et faré un petó pipa*, i després (en lletres daurades) *La meva mama és la més maca de totes*.

La vetlla del seu aniversari, els pares van enviar en Jaromil sobreexcitat a dormir a baix, amb la seva àvia, i es van dedicar a traslladar els mobles i decorar les parets. L'endemà al matí, quan van fer venir el nen a l'habitació metamorfosada, la mare estava nerviosa i en Jaromil no va fer res per esbargir el seu neguit; estava bocabadat i no deia res; l'essencial del seu interès (però ho manifestava dèbilment i tímidament) anava cap a la taula de despatx; era un moble curiós que s'assemblava a un pupitre d'escolar, ja que la tapa de l'escriptori (inclinada i mòbil, sota la qual s'hi havia deixat un espai per a les llibretes i els llibres) estava unida al seient.

—Aviam, ¿què me'n dius? ¿Que no t'agrada, eh? —va preguntar la mare, amb impaciència.

—Sí, m'agrada —va contestar el nen.

—¿I què t'agrada més? —va interrogar l'avi, que contemplava l'escena, tant de temps esperada, dret al llindar de la porta amb l'àvia.

—El pupitre —va dir el nen. Hi va seure i va començar a pujar i abaixar la tapa.

—¿I què me'n dius, dels quadros? —va preguntar el pare mostrant els dibuixos emmarcats.

El nen va aixecar el cap i va somriure:

—Els conec.

—¿I què et semblen, així, a les parets?

El nen, que continuava assegut a la seva petita taula, va moure el cap per indicar que els dibuixos de les parets li agradaven.

La mare tenia el cor encongit i s'hauria estimat més fondre's. Però era allí i no podia passar en silenci les inscripcions emmarcades i enganxades a la paret, perquè hauria sentit aquest silenci com una condemna. Per això va dir:

—I mira les inscripcions.

El nen va abaixar el cap i va mirar a dins de la petita taula.

—Saps, volia —hi va tornar, enmig d'una gran confusió—, volia que poguessis recordar com has crescut, des del bressol fins a l'escola, perquè eres un nen petit molt intel·ligent i has estat una alegria per a tots nosaltres...

Deia això com si presentés excuses i, com que estava molt nerviosa, va repetir moltes vegades el mateix. Al final, quan ja no sabia què més dir, va callar.

Però s'equivocava imaginant que en Jaromil no li havia agraït el seu regal. És veritat que no sabia què dir-ne, però no n'estava pas descontent; continuava estant orgullós de les seves paraules i no volia pronunciar-les en el buit. Ara que les veia copiades amb compte en colors i transformades en quadros, tenia el sentiment de l'èxit, fins i tot d'un èxit tan gran i tan inesperat que no sabia com respondre-hi i que li feia basarda; comprenia que era *un nen que pronuncia paraules notables*, i sabia que aquest nen havia de dir, en aquell precís moment, alguna cosa notable, però no se li acudia res de notable, i per això abaixava el cap. Però quan veia de cua d'ull les seves pròpies paraules sobre les parets, petrificades, fixades, més duradores i més grans que no ell mateix, se'n sentia embriagat; tenia la impressió d'estar envoltat per la seva pròpia persona, de ser innombrable, d'omplir tota l'habitació, d'omplir tota la casa.

4

Abans d'anar a l'escola, en Jaromil ja sabia llegir i escriure, i la mama va decidir que podia entrar directament a segon curs; va obtenir del ministeri un permís excepcional i en Jaromil, després d'haver passat un examen davant d'una comissió especial, va poder anar amb uns alumnes un any més grans que ell. Com que a l'escola tothom l'admirava, li semblava que l'aula només era un reflex de la casa familiar. El dia de la mare els alumnes

van presentar les seves produccions a la festa de l'escola. En Jaromil va ser l'últim a pujar a l'estrada i va recitar un petit poema colpidor que li va valer grans aplaudiments per part del públic format pels pares.

Però de seguida va constatar que, darrere d'aquest públic que l'aplaudia, hi havia un altre públic que se'l mirava sorneguerament i que li era hostil. Era a cal dentista, a la sala d'espera plena a vessar, i allí, entre els clients que esperaven, hi va trobar un company de curs. Estaven l'un al costat de l'altre, arran de finestra, i en Jaromil es va adonar que un senyor gran escoltava el que deien amb un somriure benèvol. Animat per aquest senyal d'interès, va demanar al seu company (aixecant una mica la veu perquè tothom sentís la pregunta) què faria si fos ministre d'Educació. Com que el seu company no sabia què dir, ell va començar a desenvolupar les seves consideracions, cosa que no li costava gens ni mica, ja que en tenia prou de repetir els discursos del seu avi, que el solia entretenir així. Doncs bé, si en Jaromil fos ministre d'Educació, hi hauria dos mesos d'escola i deu de vacances, el mestre hauria d'obeir els nens i anar a buscar-los el berenar a la pastisseria i a més passarien moltes més coses notables, que en Jaromil exposava amb molts detalls i amb veu alta i intel·ligible.

Llavors es va obrir la porta del consultori del dentista i en va sortir la infermera acompanyant un client. Una senyora, que tenia a la falda un llibre mig tancat on havia posat un dit per marcar la pàgina en què havia interromput la lectura, es va girar cap a la infermera i va demanar amb una veu gairebé suplicant: «iSis plau, digui alguna cosa a aquest nen! iFa un numeret que Déu n'hi do!».

Després de Nadal, el mestre va cridar els alumnes a la pissarra i els va demanar que expliquessin què havien trobat sota l'arbre. En Jaromil va començar a enumerar un joc de construccions, esquí, patins de gel, llibres, però de seguida va constatar que els nens no el miraven amb el mateix fervor amb què se'ls mirava ell, i que, en canvi, alguns tenien una expressió d'indiferència, fins i tot d'hostilitat. Es va aturar i no va dir res dels altres regals.